

KÖZGAZDASÁGTAN I.

BMEGT30A003

HÉTFŐ: 8:15–10:00 (Q-II)

HÉTFŐ: 10.15–12:00 (QAF15)

A PIAC MODELLJE

1., 14.1–7., 14.9–10. ÉS 16. FEJEZETEK

Dr. Ligeti Zsombor

ligetizs@kgt.bme.hu

Fogadóóra: Kedd 12–14, QA215

TANANYAG

- Tanszék honlapján elérhető tantárgyi adatlap (TAD) szerint
<http://kgt.bme.hu/tantargyak/bsc/BMEGT30A003>
 - Varian, H. R. (2012, 2016): **Mikroökonómia középfokon.** Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Feladattípusok
 - Berde Éva (szerk.) (2009): Mikroökonómiai és piacelméleti feladatgyűjtemény. TOKK, Budapest.
- Előadások anyaga

SZÁMONKÉRÉS

- **1. zárthelyi** dolgozat (zh) **ALÁÍRÁSÉRT** – 8. hét bontott előadásain – 50%-os teljesítés
- Díjmentes pótlás (**1. zh**):
 - 11. hét előadásain
 - 14. hét bontott előadásain
- 2. zh ALÁÍRÁSSAL **megajánlott jegy**ért – 14. hét bontott előadásain
- **Aktív részvétel** a bontott előadásokon 5+5%pontért (okostelefon, tablet, laptop) → csak **megajánlott jegy**ért!
- VIZSGA

TARTALOM

1. A KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉLET

- Vannak-e tabuk?
- Az elméleti képzés lényege
- Közgazdasági imperializmus

2. A KÖZGAZDASÁGI MODELLEK

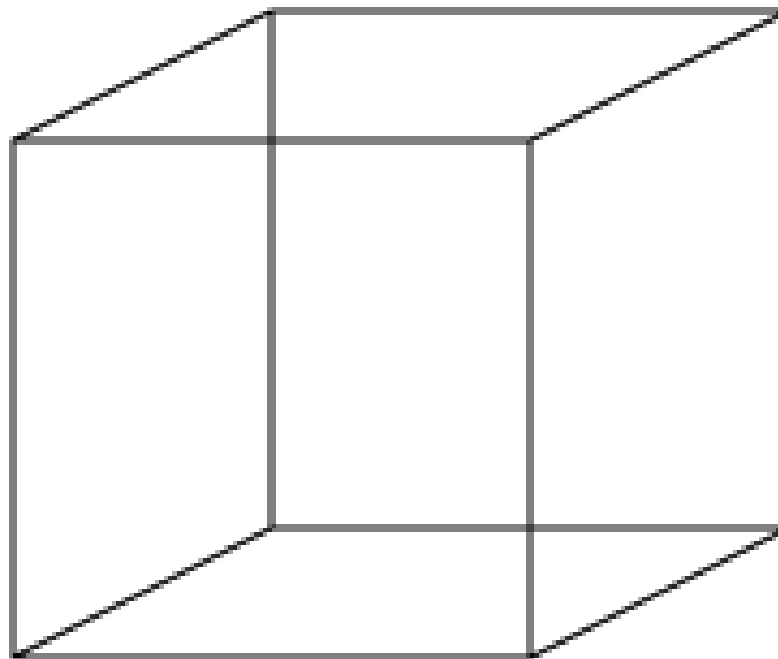
- Pozitív és normatív tudomány
- Milton Friedman és a modellfeltevések
- „No free lunch”
- Az ösztönzők tudománya

3. A PIAC MODELLJE

- Fogalmak
- A hatékony piac hipotézise / láthatatlan kéz
- Állami beavatkozások hatása

1. A KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉLET

Necker-kocka

Mennyit adnál érte?

„kahoot.it”

- a) 10000\$
- b) 20000\$
- c) 50000\$
- d) 100000\$
- e) Még többet

Az USA mindenkori kormánya garantálja, hogy központi bankjának szerepét betöltő FED 2019-től minden év január 1-jén lejárat nélkül (örökké) – inflációval korrigálva – fizet Önnek:

1000\$-t

Miért gagyi a TESCO-csomagolás?

- a) Mert a termék tartalma ócska.
- b) Mert a TESCO csőd közeli helyzete ezt teszi lehetővé.
- c) Mert az angolok nem értenek a dizájnhoz.
- d) A fentiek közül mindegyik.
- e) Egyik előző válasz sem helyes.

Vannak-e **TABUK** a tudományban?

Napjaink közgazdaságtana a következő témákkal is foglalkozik

- Gary Becker(1991): Racionális függőség
- Steven D. Levitt (2007): An Empirical Analysis of Street-Level Prostitution
- Hugo Marc Mialon (2004): A Theoretical Model of Love-Making. In: PhD dissertation.
- Andrew M. Francis (2006): „The Economics of Sexuality”
- Marina Adshade (2013): Dollars and Sex. How economics influences sex and love.
- **Levitt, S. – Dubner, S.** (2015): Mikor raboljunk bankot?
- **Akerlof, G. A. – Shiller, R. J.** (2016): Balekhalászat

Az elméleti képzés lényege

(funkcionális redundancia)

- Szakmai **fogalomtár** és eszközrendszer ismerete
- Olyan struktúrák átadása, melyek sok helyen alkalmazhatók: **hordozható modellek**
- Példákat mutatni a struktúrák azonosságának felismerésére – ne legyen a tudás értelmezési tartomány függő

KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNY **TÁRGYA**

- Olyan társadalomtudomány, amely a gazdasági rendszerrel, vagyis a javak **megtermelésével**, **elosztásával**, **értékelésével** és **fogyasztásával** foglalkozik.
- Más megfogalmazásban a közgazdaságtan a **szűkösség** viszonyai közötti választások és döntések tudománya; az embercsoportoknak a gazdasági folyamatban, vagyis a **termelésben**, az **elosztásban**, a **cserében** és **fogyasztásban** felmerülő **döntési alternatíváival** foglalkozó társadalomtudomány.

KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉLET

„A modern közgazdaságtant ugyanis nem annyira a **tárgya**, mint inkább szemlélete, megközelítése vagy gondolkodásmódja azonosítja. Noha kétségtelen, hogy modelljeinek máig leggyakoribb alkalmazási területe a társadalom gazdasági alrendszere, javak és termékek termelése és felhasználása, ezeket a területeket más diszciplínák más szemléletben is elemzik, míg a közgazdaságtan szemlélete az emberi viselkedés **nem szűken gazdasági területein is igen kiváló eredményeket hozott**. Az elhatárolás specifikuma tehát nem a **tárgy**, hanem az, hogy a közgazdaságtan megközelítése szerint **a társadalmi jelenségeket korlátok között érvényesülő célirányos emberi magatartások és ezek kölcsönös egymásra hatásának szándékolt és nem szándékolt eredményeként célszerű vizsgálni.**”

Pete Péter (2006): A közgazdasági felsőoktatás sanyarú állapotáról és ennek okairól. Élet ÉS Irodalom. L. évfolyam 39. szám, 2006. szeptember 29.

A közgazdaságtan szemlélete

- Társadalmi jelenségekre az **egyéni válaszokban** keresi a magyarázatot
 - de \neq magunk választjuk a szegénységet
 - hanem az mások választásának eredménye.
- **Kiinduló feltétel:** várható hasznok, költségek és kockázataik mérlegelése.
- A Közgazdaságtan sok alapelve pénz nélkül is érvényesül!

„Közgazdasági imperializmus”

Nigel Latta (2014) gyermek- és családpszichológus

- Alapszabályok

1. ...

2. Ha csak egy fejezetet olvasol el a könyvből, ez legyen az

- Ami a kisgyerekek fejében van

Aranyszabály: „A gyerek problémája nem a szülő problémája”

„**De ennek megértéséhez úgy kell gondolkoznod, mint egy közgazdásznak.**” (33. o.)

2. A KÖZGAZDASÁGI MODELLEK

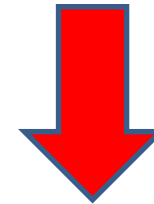
Pozitív és Normatív tudomány/állítás/közgazdaságtan

POZITÍV

„What is”, „if...then”
amit tudunk
(értékmentes, leíró)

NORMATÍV

„What should be”
amit szeretnénk
(értékfüggő, előíró)

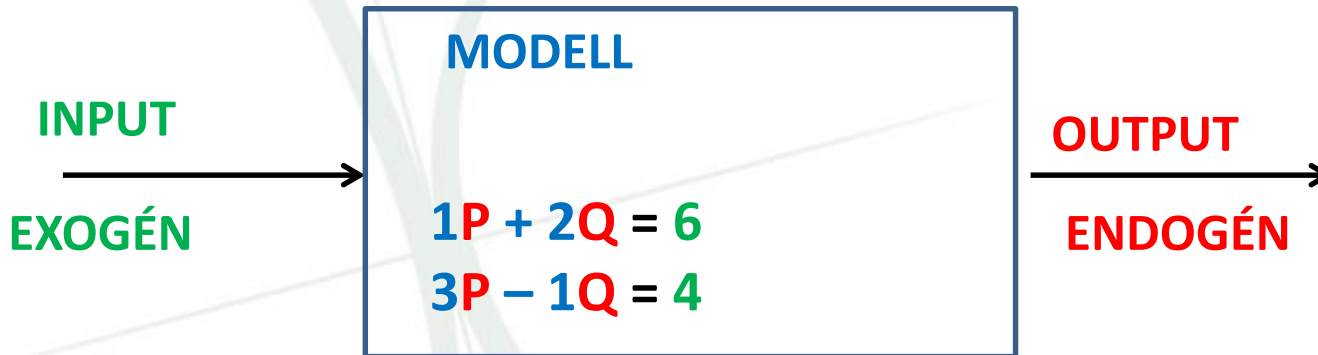
Közgazdasági racionalitás

A gazdagoknak több adót kell fizetni!

Modellek, modellfeltevések

– Milton Friedman elmélete –

- Ok-okozati kapcsolat, „*mintha*”, predikciós (előrejelző) képesség

- Mikro—makro—nemzetközi, stb.

A közgazdasági szemlélet modellezése

Az emberi lények az életet a változásokon keresztül tapasztalják meg: Δ

„NO FREE LUNCH”

– NINCS INGYENEBÉD –

- „Árazás” – **TRADE-OFF** (átváltások) – alternatíva költség
- $\Delta Y / \Delta X = P_X / P_Y$ (egységárak aránya) – ha $\Delta \rightarrow 0$ dY/dX (deriválás)
- Komparatív statika (ceteris paribus)
- Szűkösség (idő, agyi kapacitás)
- Elmélet kapcsolata az empiriához

Közgazdaságtan az ösztönzők tudománya

- **Normatív**: milyen világot szeretnél
- **Pozitív**: mit kell csinálnod azért

Példa: Sztálin népszámlálásai a SZU-ban

- 1937 **162** millió (holott már, 1934-ben **168** millió volt) \leftrightarrow Sztálin szerint **180** milliónak kellene lenni \rightarrow népszámlálók munkatáborba küldése, és kivégzése
- 1939 az új népszámlálók \rightarrow 171 millió lett a szám 😊

Közgazdasági kérdések 1.

- Mi az ára a diák órára járásának?
- Miért drága a Starbucks kávé?
- Miért drága az előétel és a bor az éttermekben?
- Miért tesz fedélnélkülivé a londoni vagy moszkvai zöldövezeti gyűrű?
- Mennyibe került az 1850-es években a kórházi csecsemőhalandóság 85%-os csökkentése?

Közgazdasági kérdések 2.

- Miért lehet okos dolog felgyújtani a saját termés felét?
- Egy házasságpiacon ki a kereslet és ki a kínálat?
- Miért reménytelen a városi egyetemi végzettségű nők házassági esélye?
- Miért van AKCIÓ a nagy boltokban?
- Miért okozhatja 10 milliók halálát a racionális gazdasági viselkedés?

3. A PIAC MODELLE

– Marshall-kereszt –

PIAC MODELLE – Marshall-kereszt

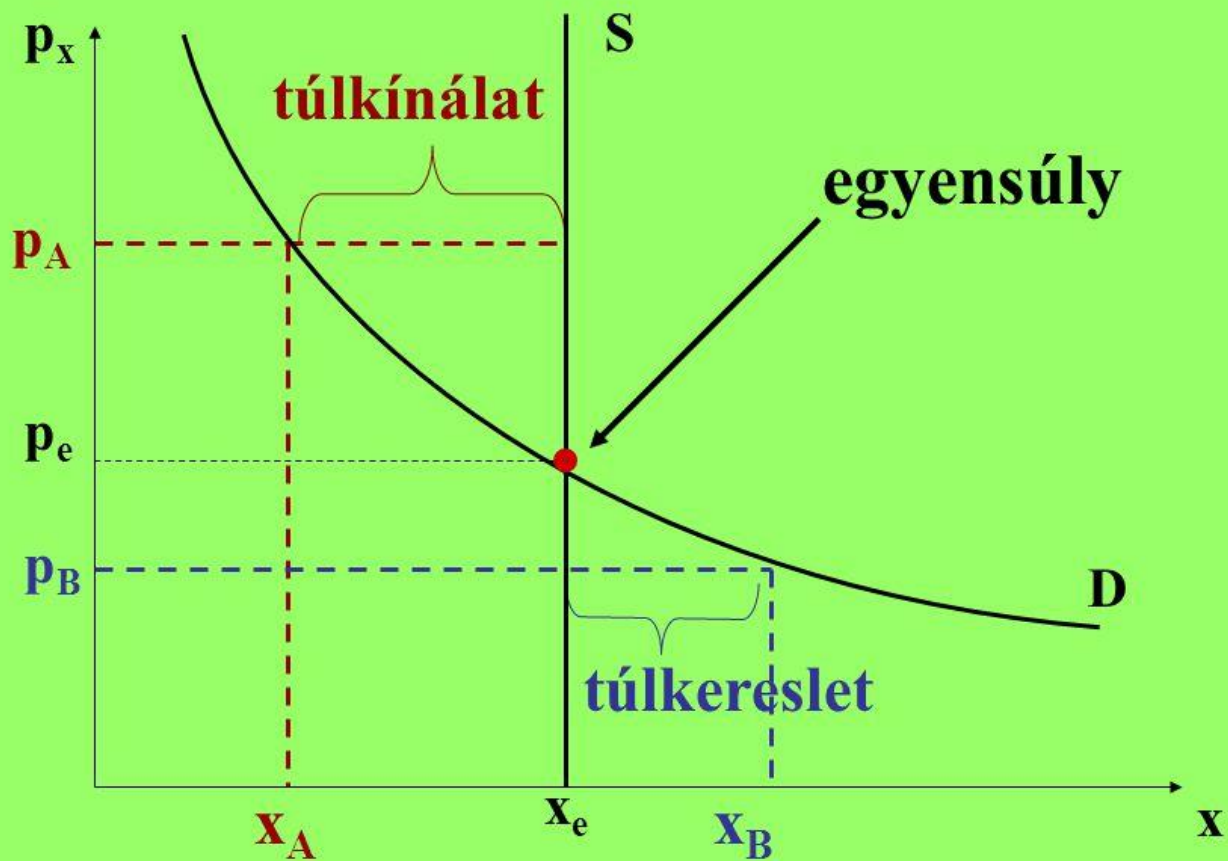
Endogén változók:

- mennyiség (**Q**)

- ár (**P**)

1. Kereslet (**d,D**) – rezervációs ár
2. Kínálat (**s,S**)
3. Egyensúly
4. Túlkereslet
5. Túl kínálat
6. Fogyasztói többlet (**FT**)
7. Termelői többlet (**TT**)
8. Holtteher-veszteség (**HTV**)

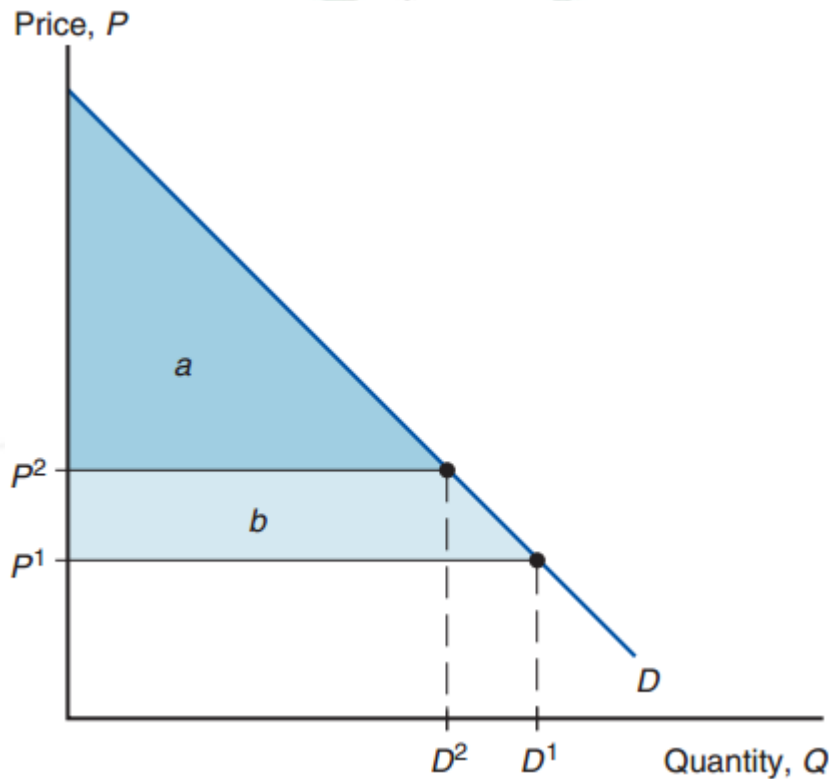
Marshall-kereszt

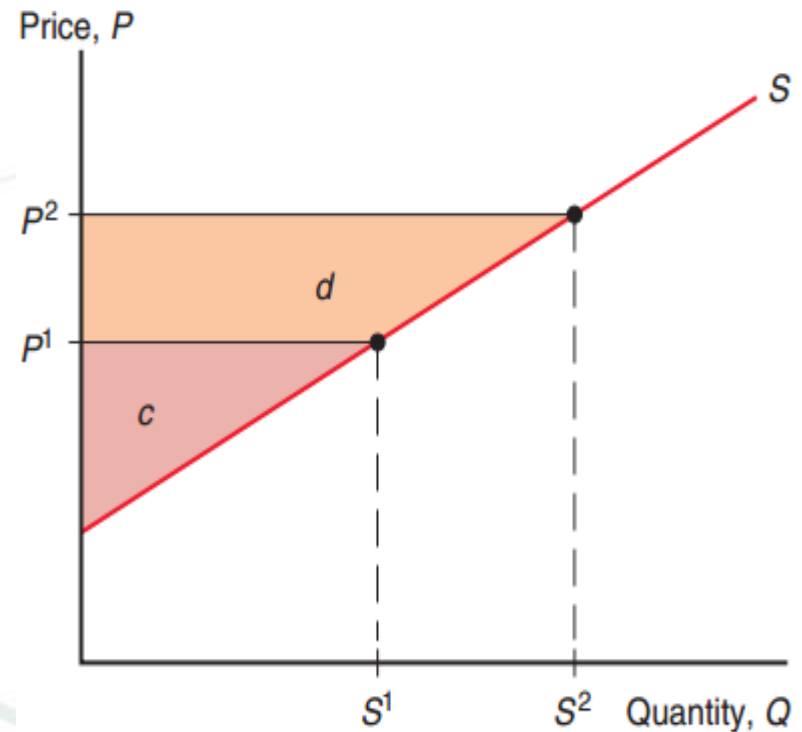
Fogyasztói (FT) és termelési többlet (TT)

Egy közgazdász mindennek ismeri az árát, de semminek sem az értékét

- Fogyasztói többlet (FT)

- Termelési többlet (TT)

Piaci egyensúly — Marshall-kereszt

- **Hatékony piacok hipotézise**

- Az árak mindig az igazat mondják

- **Láthatatlan kéz:** létezik egyensúlyhoz húzó erő

- Mitől tolódnak el a (D, S) görbék, mikor mozgunk a görbéken?

Homogén termékek

1,3 millió szingli pasi és 1,8 millió szingli csajszi van New Yorkban, és ebből a több mint 3 millió emberből körülbelül 12 gondolja úgy, hogy eleget szexel.

Carrie Bradshaw (Sarah Jessica Parker). Szex és New York”

PÉLDA

- 20 nő és 20 férfi
- 20 nő és 19 férfi

A RITKASÁG = SZŰKÖSSÉG = HATALOM → Heterogenitás

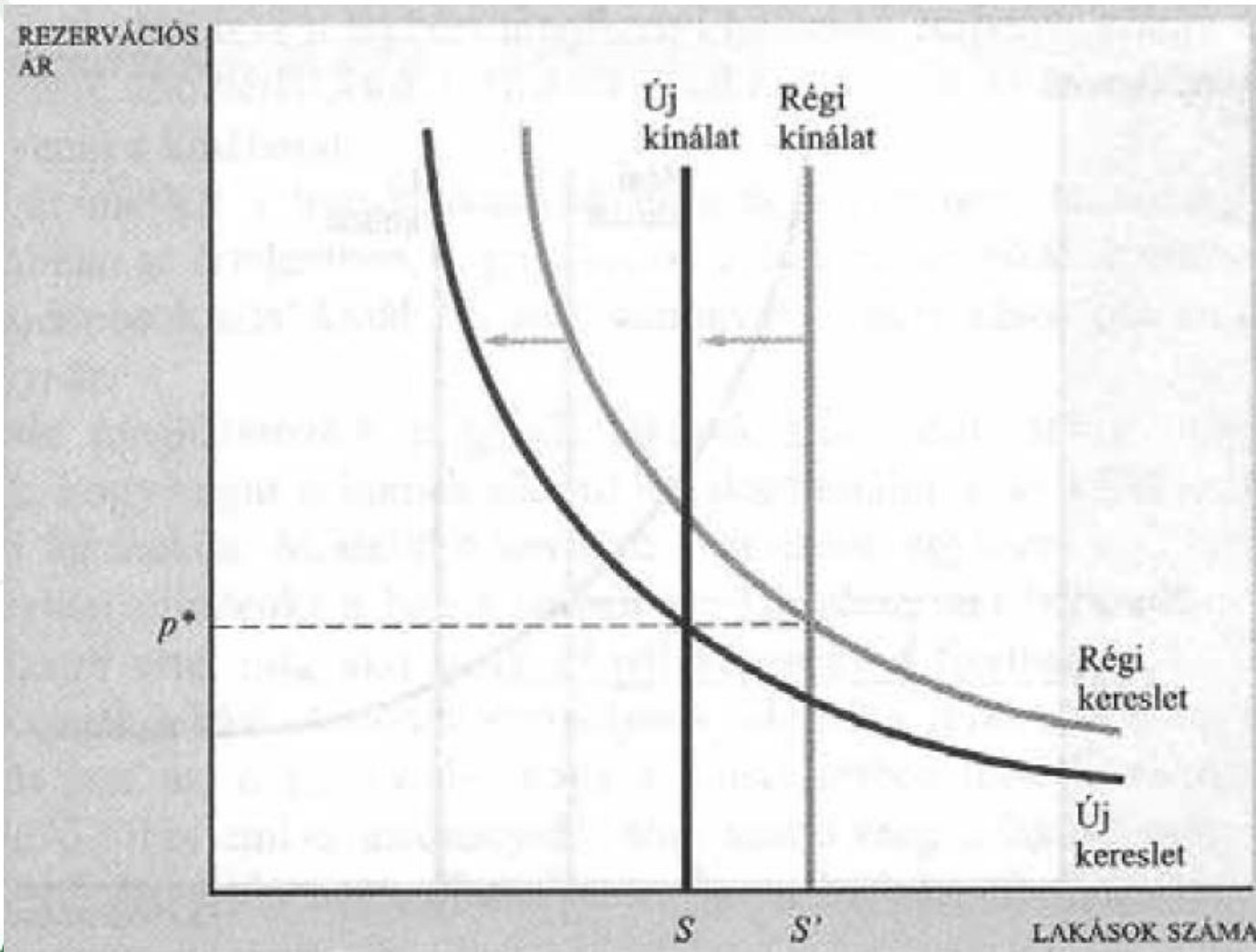
Piaci modellek

- **KOMPARATÍV STATIKA**

— „**ceteris paribus**” (minden más változatlansága mellett)
parciális elemzés

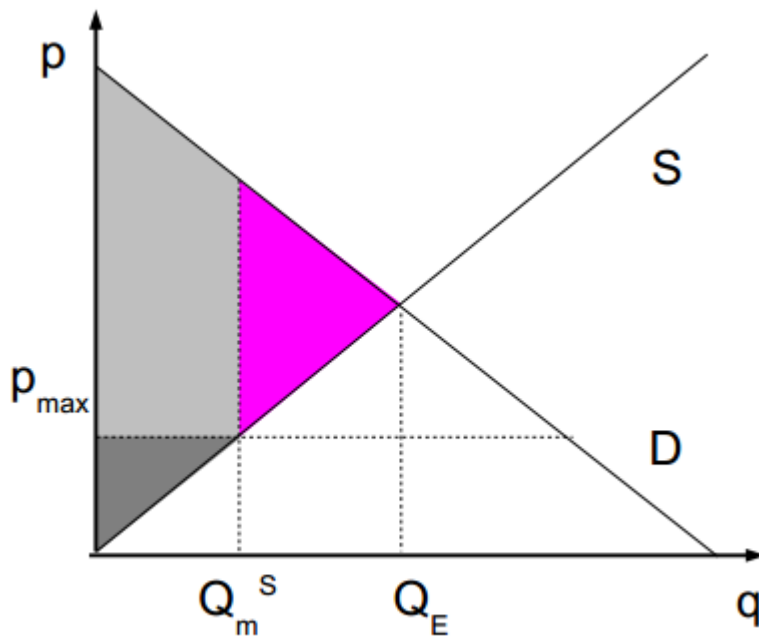
PÉLDA: Ingatlanpiacon a bentlakó diákok megveszik a bérelt lakások felét.

Ingatlanpiac

Állami beavatkozás és holtteher-veszteség (HTV)

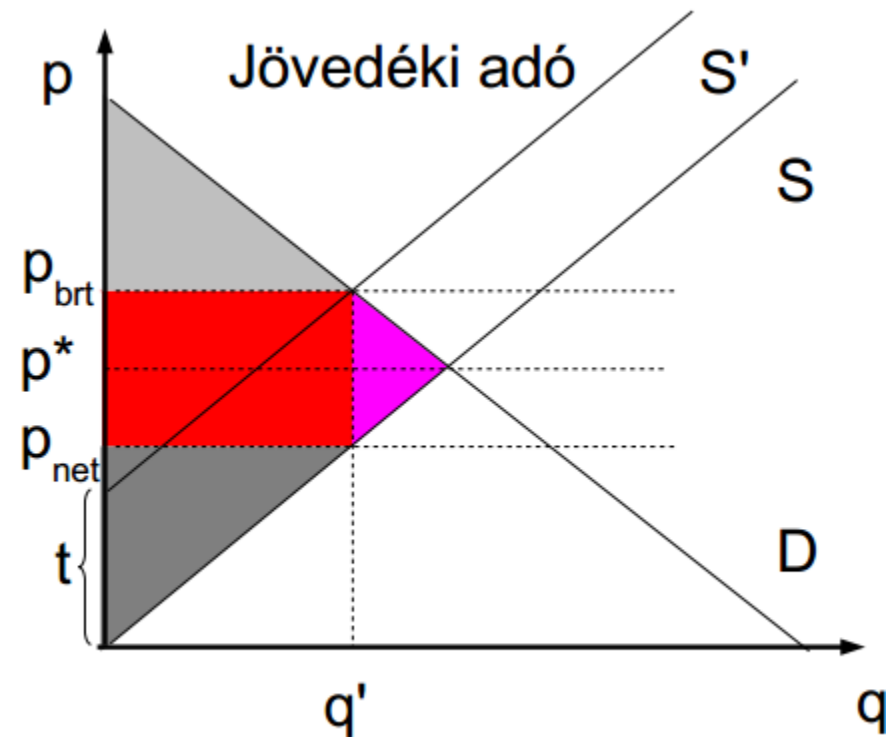
- Maximált ár

18. ábra: A maximált ár hatása a gazdasági szereplőkre

- Adók hatása
– mennyiségi

20. Ábra: Az eladókra kivetett mennyiségi adók hatása a gazdasági szereplőkre

PÉLDA (Adó)

$Q^D=300-(1/3)P$, $Q^S=0,5P-50$. Az állam minden eladott termékre **50** egységnyi adót vet ki. Mekkora lesz az adózásból származó **HTV**?

Egyensúly: $P^D=900-3Q = 100+2Q = P^S$
($P^e=420$; $Q^e=160$)

$P^S_{ADÓ} = P^S + t = 150 + 2Q \rightarrow S$ -görbe „balra-fel” 50-nel.

Új egyensúly: $P^D=900-3Q = 150+2Q = P^S_{ADÓ}$
($P^e=450$; $Q^e=150$)

$HTV=0,5(450-400)(160-150)=250$

MIT TANULTUNK MA?

1. A KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉLET

- Nincsenek tabuk
- Az elméleti képzés lényege → hordozható modellek
- Közgazdasági imperializmus → számos helyen alkalmazzák

2. A KÖZGAZDASÁGI MODELLEK

- Friedman: egy modell jó, ha jó előrejelző
- „No free lunch”
- A közgazdaságtan az ösztönzők tudománya

3. A PIAC MODELLEJE

- Fogalmak
- A hatékony piac hipotézise / láthatatlan kéz
- Állami beavatkozások hatása → lehet HTV

